

Marko Kravos

ZAČARANI GRAD IN DRUGE PRIPOVEDKE

V DAVNI DAVNINI

V davni davnini je bilo naše ljudstvo drugačno kot danes: bilo je postavno in z bakrenimi lasmi, ki si jih je ves čas razčesavalo z dolgimi prsti in nohti. Saj drugega dela tudi ni imelo v tistih zlatih časih. Hranilo se je namreč z medom in lešniki, ki so jim jih prinašale udomačene veverice in čebele. Za bivališča pa so si izbirali kar gnezda štorkelej, da so se ob njih ponoči še pogrele, ko pa so hodile okrog v glavnem nage. Ah, treba je namreč povedati, da so to naše ljudstvo sestavljale same ženske. Tako so živele v miru in sreči, dokler...

S severa je nekoč pridrlo divje pleme: komaj so bili podobni ljudem. Precej manjši so bili, kot nekakšni bobri, in tudi kosmati čez in čez in z dolgimi prednjimi zobmi. Zato se jih je prijelo ime Bobri ali na kratko Obri.

Gotovo so Obri hoteli takrat ljudožreti naše rojakinje in so jih grozovito napadli.

Boj je trajal tri dni in tri noči. Seveda so zmagovali Obri, s svojimi zobmi in gorjačami so strli vsak odpor. Nič niso pomagali dolgi nohti naših praa-prababic. Obri jih skozi goste kožuhe še čutili niso. Ko so jim metale kamne v glavo, ni tudi nič pomagalo, kamni so se v pesek zdrobili. Gozd je odmeval od strašnih krikov, potoki so narasli od solz, potu in tudi krvi. Marsikatera prednica je klonila in bila pomendrana.

Na večer tretjega dne so se naše Človenke morale predati svojim zakletim sovražnikom. V znak predaje so jim pripravile slovesno večerjo z medom in lešniki: potem bodo Obri počeli z njimi, kar bodo hoteli.

Pa to je bila le zvijača. V med so vmešale neke zeli in s to medicino divjake omamile. Potem so jim še telo z medom namazale.

Drugo jutro planejo čebele na med in na Obre in jih tako popikajo, da so si sami populili vse dlake in kocine. Le čez glavo jih niso popikale, ker jim je tako zelo dišalo po česnu iz ust. Tako so vsaj brado in par las čez glavo ohranili. Ko so bili tako goli, so kar hitro postali še krotki in koristni: nabirali so sadeže, z lastnim dlačjem so oblačili in greli Človenke in vsepovsod in nenehno gradili gradili. Bodisi brunarice bodisi kamnite gradove. To jim je še ostalo od njihove bobrovske narave. Na domačijah so tako povsem nadomestili veverice in štorkele, le še nabiranje medu od cveta na cvet jim dela težave.

Včasih se še spomnijo nekdanjih navad in svobode in takrat grizejo okrog sebe kot divjaki. Spravijo se seveda najraje na babe – ta izraz jim je ostal od stare obrščine, ko so našemu ljudstvu rekli Babji rod.

Ampak naše ženske jih vedno znova ukrotijo. Čeprav skoraj nimajo več bakrenih las, pa jim je ostala lisičja narava. Z njo skubejo še tistih nekaj las in redkih brad, kar jih je še ostalo na njihovih možeh. Zobe pa so Obrom že dodobra obrusile, tako da od nekdanjih Bobrov res ni več nič ostalo, niti imena ne.

No, danes bi se jim lahko reklo Obrani ali Obriti.

EH, TI NAŠI PREDNIKI

Davno nekoč, ko so naši predniki pasli po planinah ovce, koze, krave, konje, še celo gosi, svinje in čebele, je živelo tod še drugo ljudstvo, ki se jim je reklo Kresi. Zakaj so jim tako pravili, bomo kmalu zvedeli. Ti Kresi so drugače živeli: v trope so zbirali in pasli kače, volkove in krokarje. Tako je bil svet kar urejen. Črede drobnic in drugih pašnih živali so se pasle skupaj in varno pri Ajdskih Gorjancih – tako se je takrat reklo našim – ker so Kresi svoje trope zveri in ujed zganjali po svojih bregovih in gozdovih.

Naši Gorjanci so znali pripravljati sir in skuto, nabirali in mleli so razna žita, grah in gobe, sadje in užitno korenje. Predli so volno, trli lan in tkali platno, pletli košare in delali piščalke. Z vsem tem so prav imenitno živeli.

Kresi pa so s svojimi živalmi lovili divjad in se hranili z mesom. Ob kačah so se naučili prepoznavati divje zeli in ravnati z njihovimi strupi: ta je za krepilni čaj, ta je za na rano, ta prežene bolečine. Druga zelišča so za trdno spanje, za slabokrvnost ali ob zastrupitvi.

Po krokarjih so se ravnali, ko so se odločali o pomembnih rečeh, z daritvami in čaščenjem mišjega rodu so nagovarjali gozdne in vodne duhove ali odganjali vedomce in hude škrate. Vedeli so, katere skrite snovi in moči so v raznolikih kamnih in skalah in kako jih je mogoče izrabiti v svoj prid. Kdo bi vedel, od kod jim vse to znanje! Vemo pa, zakaj so jim pravili Kresi. Oni so prvi znali ravnati z ognjem: kako ga ukresati in iz isker razpihati plamene, kako hraniti žar v pepelu, kako netiti, kako prav speči meso, da se ne zažge, s katerim lesom se da najbolje okaditi zaloge. Znali so z ognjem izžgati čoln ali odgnati mrčes in zveri, si svetiti v temi. Ponoči so sporočali kaj na daleč s plamenom, čez dan pa z dimom.

Od časa do časa so zakurili tudi velik kres, da je bil v veselje ljudem in bogovom.

Ni čudno, da so bili zato zelo zadovoljni sami s sabo in so tudi z drugimi radi delili svoje imetje in gretje. Naši Gorjanci so na primer večkrat ostali brez ognja, ali pa so potrebovali zdravnih zelišč; prinesli so kaj od svojih pridelkov v zameno: fižol, med, platno, kako košaro ali lesene cokle, in so dobili, kar so potrebovali.

Potem so prišle nad Ajdske Gorjance zapovrstjo vse nesreče. Najprej suša, potem povodnji in toča. Kuga nad živali in nad ljudi, za njo kobilice in lakota, potem še strašen mraz. Od tega se jim je v srce zalezla še najhujša nesreča: hudobija!

Grdega dne so se Ajdski Gorjanci odločili, da udarijo po sosedih. S prevaro so zvalili Krese v ozko sotesko, tam so jih zasuli s skalami in vse pokončali. Tako so se lahko polastili njihovih zalog. Podrli so sveta kresovska ognjišča, da se ne bi ob njih zbirali duhovi pobitih, in tako so se morale še kresovske žene in otročiči razbežati po svetu. Takrat so se razgubila tudi kresovska ognjila in kresila, da so morali Ajdski Gorjanci poslej čakati le še na strelu izpod neba, da bi prišli do ognja.

Gorjanci so potem razlagali, da so Krese pokončali, ker so gotovo imeli zvezo s pekлом – ko pa so se toliko pečali z ognjem.

Takrat so se razkropile tudi trume kresovskih zveri in ujed: kače, volkovi, kragulji in krokariji. Seveda so začeli napadati drobnico in govedo Ajdskih Gorjancev. Ker dostikrat ni bilo ognja, je od mraza in slabe hrane veliko otrok in žena umrlo. Preostale je nenehno trgalo po kosteh od vlage in živeli so prehlajeno in slabotno.

Pa so takrat pridrli nadnje še neki Slovenje, divje pleme s podkovanimi čevlji. Gorjanci so se jim še radi podredili. Marljivo in hitro so prevzeli od Slovenjev navade, govornico in ime, da bi tako odvrnili od sebe zlo usodo zaradi storjenega zločina.

Od Ajdskih Gorjancev je ostalo pri nas le še nekaj sledov, predvsem v značaju ljudi: radi so člani planinskega društva in lazijo v planine, pogosto jih mučijo občutki krivde in zato veliko pijejo, radi imajo tuje narode in njihovo perje. Iz tistih davnih časov je tudi nekoliko zagoneten rek: ob Kresi se Ajd obesi!

MORSKA KRALJICA

Kraj morja, v borni koči sredi trstičja je živel nekoč mlad ribič. Bil je reven in lep. Tako reven, da je ves ljubi dan krpal luknje v mreži, čez noč pa z njimi lovil, da bi tako s kako ribo zakrpal še luknje v svojem trebuhu. In bil je tako lep, da mu je žerjav, ki je s svojo v klin urejeno trumo letel tam mimo, vrgel neke pomladi v dar svileno srajco z Jutrovega.

Ko se je mladi Marko, tako je bilo ribiču ime, vanjo oblekel, je zasijal od sreče. Sploh ni bil več lačen in zato mu tudi mrež ni bilo treba krpiti in nastavljati. Ribe so same prihajale čisto h kraju, molele so glavo na breg in ga občudovale.

Tudi morska kraljica je zvedela za prekrasnega mladeniča. Šla ga je pogledat in se vanj do ušes zaljubila. Kaj vse je morala potem prestati, ko so ji raki iz njenega košatega ribjega repa izrezali noge! Vse to je potrpehla, da bi šla na kopno k svojemu dragemu. Vsaka stopinja pa je bila, kot bi po nožih hodila.

Ko je mladi Marko ugledal zalo dekle, mu je bila zelo všeč. Kako tudi ne: zlati, skodrani lasje, svetleče se sinje oči in nemirno, od mehkih valov zglajeno telo, ki ga je odeval penast pajčolan. Takoj je vedel, da je morska kraljica. Ko je stopila do njega, so se ji namreč iz oči utrinjali biseri.

– Aaaaah, je od bolečine in ljubezni vzdihovala morska kraljica.

– Bogat sem, bogat sem, jo je objel Marko in hitel pobirat njene biserne solze.

Z njimi je dal sredi morske plitvine zgraditi veliko palačo iz vode in kamna. Tako se je njegova morska žena lahko poslej brez bolečin sprehajala po vodnih stezah in svilenih sobanah.

Lepo se je to izteklo, a žal se njuna zgodba ni s tem končala.

Princesa Ida, tako ime je morska kraljica dobila na kopnem, je bila srečna. Bredla je po plitvi vodi, cingljala s kraguljčki smeha in šumela svoje morske pesmi. Njene oči se niso mogle nagledati lepega Marka. Bila je vesela, ker je ljubila, in to je pregnalo od nje vsako bolečino ali skrb. Še za prostranim podvodnim kraljestvom se ji ni nikoli stožilo.

Mladi Marko je v novem življenju odložil srajco in se odel v zlata oblačila, na glavo pa si je posadil zlato krono. Od tega se je zalezal hlad v njegovo srce. Hotel je postati vladar čez vse. Hotel je jekleno vojsko, da mu osvoji svet in mu ne bo treba nikogar več vljudno pozdravljati. Hotel je jadrno ladjevje, da bi mu podvrglo Jutrovo, kjer tkejo srajce, ki omamljajo z ljubeznijo: vsa čustva morajo goreti le

zanj. Hotel je čez vse nebo razpeti hude mreže. Vanje bi zajel vse žerjave sveta. Vpregel bi jih pred oblake in z njimi naskočil mesec in zvezde na nebu, da se ne bi z nikomer več spogledovali, ampak samo njega častili in mu bili noč in dan pokorni.

Zlato s kraljevskega plašča mu je zlezlo v kri in pamet, in navdal ga je bes: s čim naj zakupi jekleno vojsko?! zgradi belo ladjevje?! splete žilave mreže?! Biserov namreč ni bilo več, ker se princesa Ida ni več jokala.

Vzel je torej dolgo iglo, zbadal z njo princeso Ido in vpil: hočem sivo vojsko, hočem jadrne ladje, hočem mrežo preko neba.

Princesa Ida, ki je šla nekoč za svojo ljubeznijo po nožih na kopno, bolečine še občutila ni. Ni mogla verjeti, da je lepi Marko tudi kruti, pohlepni, nori Marko. Ni jokala, in če je, so ji solze polzele navznoter in ji razjedale srce.

Marko je besnel, ker ni bilo biserov. Dal je princeso Ido zapreti v črno klet, do pasu v vodi.

Okrog nje pa so se spet zbrali njeni morski podaniki in princesa Ida jim je v svoji veliki ljubezni naročila, naj Marku ustrezajo, kolikor morejo. Stisnili so se okrog nje, jo obdali s svojim življenjem in delom.

Tako je nastalo mesto na vodi, šumno in čipkasto, prava morska kraljica. Marko je iz njene slepe predanosti iztisnil, kar je želel. Potem je razposlal vojsko na kopno, ladje čez morje in segel z mrežo čez nebo.

Sreče pa ni bilo nikoli več, ne zanj ne za njegovo početje. Mesto Benetke je v stoterih zmagovitih bojih pogubilo svojo vojsko, njene mogočne bele ladje so osvojile tako daljne dežele, da so na poti nazaj sprhnele. Mreže za žerjave pa se nestrohnjene še vedno vlačijo po plovnih kanalih mesta.

Samo Benetke so še vedno lepe in nežne, še vedno od ljubezni omamljene, do pasu v vodi.

Zlati Marko bo vsak čas spet krpal luknje v mrežah in luknje v lačnem trebuhu.

In njegova srajca z Jutrovega? Ta leži pozabljena kje v kakem trstičju, ali pa so jo Benečani porabili za bojno zastavo in jo zanesli kdove kam.

A kdo pravi, da brez srečne srajce še lepota nima pomena. Lepota je spomenik ljubezni. In ljubezen ne rabi srajce.

ZAČARANI GRAD

Ivek je bil tretji. Starejša dva brata sta podedovala moč in pamet in z njima imetje. Tako Iveku ni ostalo drugega, kot da gre po svetu srečo iskat. Da pa ne bi odšel od hiše čisto praznih rok, sta mu brata dala na pot zeljnato glavo z vrta.

»Na,« sta se posmejala, »boš imel vsaj glavo, ki je kaj vredna, da si boš z njo pomagal, ko bo treba... Ha ha ha, ha ha ha!«

Ivek jo spravi v malho in gre. Gre in gre in pride do samotnega kraja, sredi katerega se je dvigovala graščina, mogočna in mrka. Najbolj čudno je bilo to, da so bile vse poti do nje zaraščene, grad sam pa je bil, kot da je v njem še vedno polno gospode in življenja. Bilo je že pod noč in Ivek se je odločil, da kljub vsemu povpraša tam za streho. Zrinil se je skozi grmovje, tnožje in koprive, ki so obdajale graščino, in prispel do okovanih vrat. S tolkalom je pobobnal po njih, pa nič. Zaskrbelo ga je, kaj zdaj, ko pa skozi tisto goščo nazaj niti ne bi mogel ne znal, da bi se kam drugam zatekel. Sonce je tonilo za hrib in ko je popolnoma zašlo, glej, so se težka vrata sama od sebe na stežaj odprla. Ivek je stopil v graščino, vrata za njim pa:

tresk! In nikjer nikogar, čeprav je Ivek klical in klical. Tudi sicer je bila dvorana, v kateri se je znašel, čisto prazna.

»No ja, je, kar je,« si je dejal Ivek, pognil sredi dvorane svojo jopo in legel. Bila je trda tema in spal je, ko prav ob polnoči posveti kot nož oster mesec. Takrat je Iveka prebudilo rožljanje in škripanje iznad stropa. Od tam, z visoke kašče, se je zaslišal globok glas: »Vržem?«

»Vrzi!« je zaklical nazaj Ivek, ki je bil preveč nedolžne pameti, da bi se česa bal.

Iz line v stropu je padla ena noga, iz same kosti je bila.

Spet se je oglasilo: »Vržem?«

»Vrzi!« je pritrdil Ivek. Padla je druga noga, tudi iz kosti.

Potem je oni spet klical: vržem? In še enkrat in še enkrat: vržem?

Ivek mu je vsakokrat vljudno odgovoril: – kar daj, kar vrzi!

Padla je hrbtenica z medenico in z vsemi rebri. Padla je ena in še druga roka, potem vrat.

Še enkrat je reklo: »Vržem?«

Še enkrat je Ivek odklical: »Vrzi!«

Padla je lobanja in zašklepetala:

»Ena in dve in tri,
na kosti kost stoji.«

Pa se je postavil pokonci smrtnjak, dva metra velik. Ampak to še ni bilo vse, vtaknil je med čeljusti dva prsta in zažvižgal. Iz luknje v stropu se je takrat vsul neznanški kup kosti.

»Ena in dve in tri,

na kosti kost stoji!« je izrekel smrtnjak in v hipu je vstalo pokonci še enajst takih okostnjakov. Prijeli so se za roke in zaplesali:

Bratci veseli, smrtnjaki beli
sredi gradu, sredi noči
bomo plesali, bomo zapeli
hopsasa! en, dva, tri!

»Hoj! Joj! Tu po živem človeku diši,« je znenada vzkliknil eden od dvanajsteh bratov: »Nobenega reda ni več v tej hiši! Kje je ta zgaga z drugega sveta?!«

»Tu je. Tam, iz tistega kota nas gleda,« odvrne prvi smrtnjak, tisti, ki jih je prej z žvižgom poklical in ki je bil največji med njimi.

»Prijazen je, lepo mi je odgovoril, ko sem ga spraševal, če naj vržem.«

»Potem pa ga ne bomo takoj raztrgali, se bomo raje skupaj igrali...« je predlagal tretji.

»Kaj bomo nocoj, to noč? Bomo kegljali?« se je oglasil še najmanjši od njih.

»Hej, saj res, dajmo, kegljajmo!« so bili takoj vsi za to. »In kakor mi, tudi on: z lastnimi telesi, z lastnimi glavami. Če zmagamo mi, ga bomo takoj raztrgali, če zmagata on, naj to noč preživi.«

Tisto njihovo kegljanje pa je bilo takšno: na en konec dvorane se je postavil kegljač, na drugega pa so se postavili ostali, ki jih je potem skušal podreti z lastno lobanjo.

Največji smrtnjak je igro začel. Ker pa nobena lobanja ni prav okrogla, je z njo zadel samo krajnega brata, ki se je zvrnil na še enega. In tako je šlo tudi drugim.

Njihove glave so poskakovale od tal in se sem in tja odbijale: komaj da je kdo na krivo in slepo zadel kakega od kegljev. Ampak smrtnjaki so bili tudi teh piškavih zadetkov veseli, saj so si lahko mislili, da bodo vseeno zmagali. Kje se je pa še videlo, da bi kdo živ s svojo glavo kegljal!

Ko je bil Ivek na vrsti, je segel v svojo malho, potegnil ven svojo zeljnato glavo in jo na vso moč zagnal proti kegljem. Lepo se je kotrljala, naravnost je zadel: vseh dvanajst na en mah.

Smrtnjaki na tleh so samo zijali, za jezo in hudobijo pa že niso imeli časa, ker so morali do jutra svoje koščice skupaj zbrati. Ko je sinil prvi svit, so se morali na kaško pobrati.

Ivek, ves truden od nočnega direndaja, je šele takrat lahko v miru legel in zaspal.

Spal je trdno, spal je dolgo. Kot vsak junak, ko opravi veliko delo. Zbudil se je, ko je sonce že zahajalo. Kam torej skozi tisto zaraščeno pokrajino okrog graščine?

»Bom pa še enkrat prenočil tu,« si je dejal. »Bo, kar bo. Če spet pride tistih dvanajstero, si bom že kako pomagal: tisti šele imajo prazno glavo... si bom že kako pomagal!«

Ko je okrog polnoči spet zaropotalo in se oglasilo s kašče: – Vržem?, je zato Ivek spet in spet odgovarjal: – Vrzi! Vrzi! Vrzi!

Kot prejšnji večer je padla najprej ena, potem druga noga, potem rebra s hrbtenico in roke in vrat in lobanja. Potem še tista molitvica... na kosti kost stoji!

»Hvala,« je skoraj v zadregi ob Ivekovi vljudnosti in pogumu zinil prvi smrtnjak, ta, ki je bil nekakšen poglavar. Potem je z žvižgom priklical ostale bratce:

»Ena in dve in tri,
na kosti kost stoji,«

je še izrekel, pa so bili pokonci. Vzeli so se za roke in v kolu zaplesali:

Bratci veseli, smrtnjaki beli,
sredi gradu, sredi noči
bomo plesali, bomo zapeli
hopsasa! en, dva, tri!

»Nocoj naj Ivek predlaga zabavo,« je rekel eden od smrtnjakov, tisti, ki je bil od vseh najbolj škrbast.

»Ko se naigramo, ko se poveselimo, mu pa pokažemo...« je pristavil drugi.

Ivek je bil v zadregi: »Igric ne poznam, ker me v nobeno družbo niso vzeli. Rekli so, da sem revček in počasen pameti. Zato sem vesel, da ste vi radi z mano. Hmm, lahko vam povem kako zgodbo,« je potem predlagal.

»Zakaj pa ne! Zgodbice, zgodbice!« so bili smrtnjaki takoj za to.

»Nekoč, ko so bile vrane še bele...« je začel pripovedovati Ivek, smrtnjaki pa so se posedli v krogu okrog njega.

»...nekoč torej so bile vrane bele in vesele. Imele so lep glas in so prijazno poživigavale. Povsod so jih radi videli, čeprav so na polju še toliko zrnja pozobale. Potem je prišla zima, zapadel je sneg in jate belih vran sploh ni bilo več videti. One pa so se že navadile na slavo in občudovanje in niso mogle prenesti, da jih zdaj ni več opaziti. In so si nekaj izmislile. Skozi neki dimnik so se spustile, da so postale od saj vse črne. Vse razen ene. Ta je rekla: »Iz belega jajca sem se izlegla in bela bom ostala do konca svojih dni.«

»Kra kra,« so zavreščale ostale vrane – od dima in saj v dimniku se jim je še

dober glas skvaril. »Ta hoče biti kaj posebnega, take je treba pregnati. Gotovo nam hoče zavladati. Ne bo se več nad nami zgražala!«

In so jo prav grdo oključvale in spodile.

»Oooooo,« so zmajevali z glavo smrtnjaki. »Uboga bela vrana, treba bi ji bilo pomagati. Tudi mi smo beli, tudi nas povsod preganjajo!«

»Tako je to,« je skomignil z rameni Ivek. »Zato so vrane črne, zato tako grdo krakajo. Jih je pa na belem snegu dobro videti.«

»Ha! To ne bo šlo kar tako, četudi smo v zgodbi. Kajne, bratci?! Mi tudi kaj zmoremo?« se je razburjal največji, glavni smrtnjak.

Ena in dve in tri,
kost na kosti že stoji:
naj se ta stvar narobe postavi!

To so smrtnjaki kar vsi v zboru izrekli: – Glej glej, vrani so takrat spet beli postali. A da bi se ločili od snežne beline, so se raje na morje podali in se za galebe oklicali. Beli vran pa je zdaj črni kos in si naprej veselo žvižga in poje.

»Hehehe! Tako je lepo in prav! Ta zgodbica ima zdaj konec, kot se spodobi,« so prikimali in s koščeni rokami zaploskali smrtnjaki.

»Še kakšno tako povej,« so potem vsi soglašali.

»Ivek je spet začel: »Ko so bili kosi še črni, bi bili radi postali beli golobi...«

»Neeeee!« so se zadržli zdaj smrtnjaki v en glas. »Dosti imamo teh tičev, ki bi vsak čas menjali perje. Kaj bomo potem spet belo v črno spreminjali?! To zgodbo že poznamo. Kakšno drugo povej, če ne, te takoj raztržemo.«

»Prav, prav,« je bil takoj za to Ivek, ker mu drugega tudi ni kazalo. Ampak zgodba ne pade v glavo kar tako. Katero naj pove, kje naj jo vzame? In je začel pripovedovati kar iz svojega spomina.

– Nekoč so živeli trije bratje. Dva sta bila lepa in pametna, tretji pa nič. Tako sta se starejša dva dokopala do moči in izobilja in zagospodarila na domu in imetju. Tretji jima je bil samo v napoto. Ko je nekega dne varoval na dvorišču kokljo s piščanci, je prišla lisica, zagrabila tri piščance in se s tem plenom odpravila proti gozdu.

»Hej!« je zavpil tretji brat. »Pusti uboga piščeta, če ne, ti s tem kolom razbijem glavo!«

»Joj, uboga jaz! Ne stori mi hudega. V brlogu imam tri mladiče in če jim ne prinesem kaj za pod zob, bodo revčki poginili.«

Tretjemu bratu se je lisica zasmilila in ker je videl, da je okrog koklje ostalo še sedem piščet, je pustil, da jo je s plenom pobrisala.

Ko sta to zvedela starejša brata, jima je bil dogodek prava priložnost, da sta prismuknjenega za vselej pognala od hiše.

»Saj lisica je tudi človek...« se je branil najmlajši brat, pa ni nič pomagalo. Moral je od doma in kar brez vsega. Dobrota je pač vedno sirota. –

Tako je grenko pomodroval Ivek na koncu svoje zgodbe, smrtnjaki pa so začeli cepetati in rožljati, ker so bili na strani lisice in na strani ta malega brata.

»Dajmo, spremenimo spet zgodbo, da bo na koncu tako prav, kakor je nam všeč,« je predlagal najmlajši smrtnjak in žel splošno odobranje. Nato je sledil tisti zagovor vseh dvanajstih v zboru:

Ena in dva in tri,
kost na kosti že stoji:
naj se ta stvar narobe postavi!

Ivek – ker on je bil najmlajši brat – se je tako spremenil v močnega, lepega in pametnega mladeniča. Ampak ostal je tudi dobrega srca in zato ga je začelo skrbeti, kaj se godi z bratoma.

»Ja, kaj bo pa zdaj z domačijo, z obema mladeničema? Ko jima bolezen, požar, razbojniki vse vzamejo, vse pokončajo? Ne bi bili lahko vsi trije bratje bogati, močni, lepi...?«

»Huuuuu! Kaj bomo zdaj še svoje uroke narobe postavljali? Kar je, je!« so tulili in se jezili koščenjaki. Zaman bi pri njih trkal na mehko srce, pod rebri je bila ena sama votlina.

»In kaj bo zdaj s kokljo in s sedmimi piščeti na domačem dvorišču?« si je še gnal k srcu Ivek. Pa so mu odgovarjali:

»Noben bog ne more vsem naenkrat ustreči in vse v red postaviti. Zato počnemo, kar se nam zdi. Sreče je premalo za vse. Naj jo ima torej eden kar vso. Kakšna sreča pa bi to bila, če bi bila malo sem malo tja porazdeljena. Bo že zavist in škodoželjnost potem spet vse po svoje obrnila.« Tako so mu zabrusili nazaj smrtnjaki, ki so imeli res prazne glave, zato pa tisočletne izkušnje.

»Zdaj le glej, da nam poveš eno res imenitno zgodbo za slovo, ker potem bomo tudi s tabo: Ena in dva in tri... kar je živo, naj se v kost spreni!«

Sila je Iveku pamet prebudila, pa tudi je je imel dobro mero od tistega čiračara malo prej, ki ga je napravila lepega, močnega in modrega. Tako je začel.

– Mlad fant je šel nekoč po svetu sreče iskat. Vedel je samo to, da je sreča zakleta kraljična na začaranem gradu, za težkimi okovanimi vrati. Kako do gradu in kraljične? Povsod naokrog pust svet, nikjer nikogar, da bi ga vprašal. Potoval je sedem let daleč in nenadoma se je znašel spet na začetku, tam, od koder je krenil na pot. Pokrajina je bila zdaj vsa zaraščena, z bodičevjem prekrita. Naj je bila želja po kraljični še tako močna, fanta se je vseeno lotevalo malodušje. Da bi lahko vsaj s kom spregovoril v tej pustoti. V stiski je nagovoril potok, ki je edini šumel tam skozi: »Veš morda ti, kje je grad? Ti, ki brez predaha tečeš prek sveta in veliko vidiš, veš, kje je pot do njega?«

»Stvari se v meni ogledujejo, jaz sam bolj malo vidim, ker nizko pri tleh tečem. A nad mano potuje moj veliki brat oblak, visoko in daleč hodi. Le v nebo poglej in lepo mi ga pozdravi!«

»Oblak, oblak, ki si mehkega srca,« ga je nagovoril utrujeni fant, ko se je zleknil in ga ugledal nad sabo. »Povej mi, kje je grad, kjer je moja sreča zaprta.«

»Vem, kje je tvoj grad, kako se do njega pride, pa ti ne morem pokazati. Jaz grem kar povprek, koder me veter nese, in ne poznam ovir pa tudi ne poti, po katerih bi prišel ti do cilja. A nad mano je še sonce, oče moj. Ta vse vidi in ve, on te lahko vodi do sreče v gradu.«

Posijal je zlat žarek, sončni svit se je razlil fantu po žilah. Vstal je, se posmejal in kot za sabo našel prehod med robidovjem in goščo, med skalo in prepodom. Kamor je seglo sonce s svojo svetlobo, tam je bila pot. Potem je ugledal grad, svoj grad. Še malo, še malo, in stal je pod gladkim zidom, pred železnimi vrati. Takrat pa...«

»Takrat pa...?!« so hoteli smrtnjaki takoj vedeti, kaj se je zgodilo. »Takrat pa je sonce potemnelo, mrknilo. Postal je nevoščljivo: mladi fant s srčno srečo bi še njegov sijaj zasenčil. Zato se je zagnilo v črno temo, da v noči ni bilo videti, kako v grad, kako srečo doseči.« »Saj sem že prej rekel, zavist hodi vedno vštric s srečo in ji polena pod noge meče,« je znil najmanjši smrtnjak. »In kako se je vse končalo?«

»No, povej že, kako se je to končalo? Kako, kako, kako?« so bili nestrpni tudi drugi poslušalci.

»Tako pač: s temo in nočjo, v kateri ne mladi fant ne zgodba ne najdeta svojega konca. Nič vam ne morem pomagati,« je skomignil z rameni Ivek in umolknil.

»A, ne! Zgodba mora do konca, zlepa ali zgrda,« so zašklepetali vsevprek koščenci. »Kaj se to pravi! Bomo pa spet zapeli, da bo s soncem in fantom pred gradom tako, kot mora biti:

Ena in dva in tri,
kost na kosti že stoji:
naj se ta stvar narobe postavi!

Seveda, takrat je sonce moralo posijati, čeprav še ni bilo čisto proti jutru. – Kakšen vik in krik je nastal! Smrtnjaki so morali namreč na vrat na nos pobrati svoje koščice in se spraviti na visoke kašče, kot vedno ob svitu.

Ivek si je veselo mel roke, da se je tudi tokrat rešil hudega. Potem je zazelal, se utrujen od noči zleknil pred svoje jope in zaspal. Tudi tokrat je spal do poznega popoldneva. Prepozno, da bi šel še kam iz graščine. Pa tudi so se mu igre s smrtnjaki kar prikupile – upajmo, da tisti koščeni bratje tega niso niti posumili, gotovo bi pobesneli od užaljenosti. Ampak tako je bilo in Ivek je pričakal tretjo noč vedrega srca.

Pa smrtnjakov ne gre podcenjevati; če jih je vseh dvanajstero okrog prinesel z zeljnato glavo in s prebrisanimi zgodbicami, bo tretjo noč šlo na življenje in smrt. Dokončno se bo odločilo, kdo bo obstal v graščini. Smrtnjaki so tudi vseh spletk in zvijač polni, ne bo jih lahko ukaniti, ne bo se jih dalo več presenetiti. Seči bo treba po največji moči.

Tudi tretjo noč se je začelo kot običajno: zamolkel glas: – Vržem?, ki mu je Ivek odgovoril: »Vrzi!«. Ko je s kašče padla prva noga, je brž skočil k njej in izmaknil tanjšo kost, piščal. In medtem ko se je oni naprej oglašal: – Vržem? – in mu je on odgovarjal: – Vrzi! – medtem ko so kosti po vrsti letele dol na pod, je Ivek v piščal napravil luknje, kakor je za piskanje potrebno.

Ena in dve in tri,
na kosti kost stoji, se je sestavil glavni smrtnjak, potem zažvižgal in že so koščenci v krogu zaplesali.

Bratci veseli, smrtnjaki beli,
sredi gradu, sredi noči,
bomo zaplesali, bomo zapeli
hopsasa! en, dva, tri!

Še preden so prav končali to svoje rajanje, je že pihnil Ivek v svojo piščal. Oglasil se je tanek, kot srebrna nit oster zvok. Od tega glasu so morali smrtnjaki kar naprej plesati. Z roko v roki sklenjeni, so plesali in plesali. Šlo je vedno hitreje, vedno hitreje: hopsasa! en, dva, tri! hopsasa! en, dva, tri!

Od podivjanega plesa se je delal veter, kaj veter, burja. Tiste kosti in votle lobanje so tulile in šklepetale, pokale in piskale, da je šlo skozi ušesa. Je mogoče, da je tako tenek glas priklenil na divji vrtnec strašne grajske duhove? Je mogoče, da je ta novi vrtiljak trajal do jutra?

Je. In takrat sta smrtnjake sončna luč in zakleto kolo zmlinčila v prah. V kup belega prahu.

Zdaj šele si je Ivek oddahnil. Pa ne za dolgo. Kmalu, še preden bi ga zagrabila

trudnost in ga položila v spanje, je pograbil metlo in vso tisto mrtvaško moko pometel in potem razsul okrog graščine, da bi se te pršice ja ne sestavile še kdaj v strahove.

In glej! Divja gošča okrog grajskega zidovja se je na mah umaknila cvetnim gredam in zelenim tratam, sredi njih pa so se košatila z zlatimi sadeži ovešena drevesa. Na vse strani so vodile s peskom posute poti in na enem obzorju je bilo jutranje sonce in na drugem obzorju je bila zlata morska gladina.

Ivek ni šel nikamor več. Čemu bi se še preganjal po svetu. Premagal je dvanajstero smrtnjakov, graščina je postala njegov dom in tudi svet daleč okrog mu je bil prijazen.

Nekoč za nočno službo zakleti grad pa je še ostal začaran. Če je prej služil smrtnjakom, je postal zdaj dobrotljiv. Ne samo, da je bil sam od sebe vedno lepo urejen, svetel in zračen, svojemu gospodu je bil vdan tudi drugače. Preurejal se je in spreminjal tako, da je bilo Iveku vse kar najbolj po okusu in pri roki, rasel mu je tako rekoč po meri.

Ivek je bil srečen in spravljen. Kje že so bili smrtnjaki. Zgodbe pa so zdaj gnezdile kar v njegovem srcu. Za čemer je prej romal križem svet, je zdaj rojilo kar v njem.

Grad sam mu je medtem postajal vse bolj vrasel, bolj srajca kot zidan dom. Bolj sopuh pomladnega vetra kot streha in zaščita. Čemu ščit, če te na vse strani obdaja prosojna lupina ali si zapreden v modro svilo veselja.

Pa tudi to še ni vse o začaranem gradu, ker prava zgodba kot prava sreča ne pozna ne konca ne kraja.

Nekega dne je lupina gradu, v kateri se je zasanjal in živel srečni fant, počila. Postal je metulj. Razstrl je svoja krila in zakrilil. Zibal se je in poplesaval po zraku. Veselil se je nad pisanim svetom, sam pisani cvet. Nikamor ni bil namenjen, le od cveta na cvet. V vsakega je vtaknil svoj privihani rilček in vanj povedal eno svojih zgodb, šele potem je srknil požirek medu in odletel naprej.

Prav gotovo se je sprehodil tudi prek cvetoče češnje tu pred hišo. Njegove povedke so se tako zrasle v rdeče češnje. Ko sem jih te dni hrustal, so Ivekova doživetja prešla vame, kot bi vse sam videl in slišal.

Zdaj sem povedal vam, kar je bilo v češnjah rečenega, s koščicami vred. Morda vam bo prav prišlo, ko se bo treba s smrtnjaki magati.